

Созанський Т.І.

КОНСТРУЮВАННЯ ДИСПОЗИЦІЙ СТАТЕЙ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВУ ОХОРОНУ ЖУРНАЛІСТА

УДК 343.43

Актуальність проблеми. Конструювання кримінально-правових норми, що забезпечують охорону діяльності журналістів передбачені різними статтями Кримінального кодексу України (далі – ККУ). Зміни, що вносяться у чинний КК України не завжди виправданні та гармонійні. Доповнення КК України новими стаття та частинами не завжди носить системний характер та неоднозначно впливає на подальше їх застосування. Не є виключенням і склади кримінальних правопорушень, що забезпечують охорону діяльності журналістів. Передбачені у різних розділах Особливої частини КК України вони навіть фізично перебувають у сфері регулювання різних родових об'єктів. А виділення окремих кримінально-правових норм зі спеціальним потерпілим – журналістом у окремі статті КК України викликала неоднозначну реакцію у науковців та фахівців у сфері права.

Окреслення кола суспільних відносин, які потребують кримінально-правової охорони, чітко визначення поняття «журналіст» з врахуванням сучасних реалій та розвитку науки і техніки і надалі залишаються актуальними питаннями для вирішення не лише у теорії кримінального права, а й на практиці.

Стан дослідження проблеми. Проблемні питання присвячені кримінально правовій охороні законної діяльності журналістів, достатньо широко досліджуються теоретиками кримінального права, зокрема у працях таких науковців, як Буряк К.М. [1], Веприцький Р.С. [2], Газдайка-Василишин І.Б. [3], Заєць І.С. [9], Каплій О.В. [10], Лихова С.Я. [11], Марін О.К. [12], Медицький І.Б. [13], Митрофанов І.І. [14], Овчарук Ю.В. [15], Павликівський В.І. [16, 17], Поп В.К. [18], Письменський Є.О. [20], Шаблистий В.В. [24] та інші. Однак, не дивлячись на досить велику кількість фа-

хівців, які займались цією проблематикою низка питань залишається не вирішеною та потребує окремого наукового розгляду.

Метою цієї статті є дослідження та пошук шляхів розв'язання теоретичних та практичних проблем, що виникають під час конструювання диспозицій статей КК України які забезпечують кримінально-правову охорону законній діяльності журналістів.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна сфера зайняла одне з найважливіших місць у життєдіяльності людини. Відсутність інформації в критичних ситуаціях може провокувати паніку або іншу негативну реакцію в суспільстві. Сучасна людина не уявляється без гаджета з яким вона практично перебуває цілодобово і функціональне його призначення отримувати і передавати інформацію. Саме тому важливо доносити до людей своєчасну і об'єктивну інформацію, особливо в критичні моменти життєдіяльності підтвердженням чому стали події 24 лютого 2022 року.

Інформаційний простір став дуже різноманітним і багатоджерельним. Поряд з телеканалами та газетами набули широкої популярності телеграм канали, соціальні мережі, інтернет сайти та інші альтернативні канали подачі інформації. Найпопулярнішим інформаційним запитом завжди були і залишаються новини. Весь цей масив інформаційних новин є у вільному доступі і по-різному може впливати на людей. Постає питання: хто готує цю інформацію і чи відповідає вона дійсності? Традиційно прийнято вважати, підготовкою новин займаються журналісти. Журналіст або новинар - людина, яка збирає, створює, редагує, підготовляє та оформлює інформацію для редакції зареєстрованого засобу масової інформації, що пов'язаний з нею трудовими чи іншими договірними відносинами, або робить це за власною ініціативою. Особа, яка може не мати журналістської освіти, але діє у межах редакційного завдання газети, журналу, теле- чи радіоканалу, сайту[4].

Професія журналіста в українському суспільстві сприймається не однозначно. З одного боку це особа що на професійному рівні подає об'єктивну інформацію про події, осіб, наслідки діяльності, викриває загрози та інше. З іншого – не кожна подія яка висвітлюється журналістом є достатньо яскравою щоб заслу-

говувати на увагу, тому журналіст умисно або не умисно може додати власне бачення або певні акценти. В таких випадках виникає питання чи можна цього уникнути і яка допустима межа між «сухим» констатуванням фактів і «постановкою акцентів» в журналістській діяльності.

Підтвердженням цієї тези є те, що з початком повномасштабного військового наступу російської федерації на Україну 24 лютого 2022 року всі провідні телеканали об'єднались і створили єдиний телевізійний марафон передаючи по різних каналах один і той же інформаційний продукт, таким чином виключити можливість маніпуляції інформацією, яка була і залишається вкрай важливою для громадян України.

Маючи такий вагомий вплив на суспільство журналісти не безпідставно потребують захисту від протиправних посягань. Так, за результатами моніторингу громадської організації «Інститут масової інформації», станом на листопад 2021 року зафіксовано 153 випадки порушень свободи слова, 80 випадків перешкоджання, 19 побиттів, 12 погроз, 12 кіберзлочинів та 11 обмежень доступу до інформації.

Кримінально-правова охорона журналіста як суб'єкта, що займається професійною діяльністю передбачена Кримінальним кодексом України (далі КК України) у ст.ст. 171, 3451, 3471, 3481, 3491. Така позиція законодавця свідчить про те, що кримінально-правова охорона журналіста який займається своєю журналістською діяльністю професійно може стосуватись як журналістської діяльності, так і охорони самого журналіста.

Серед науковців дискусійним залишається питання кого вважати потерпілим у цих складах злочину. Зазвичай відповідно до назв статей та положень передбачених у нормах зазначених у відповідних частинах цих статей йдеться про журналіста (журналістів). Але саме визначення цього поняття дається у декількох нормативних актах і теж не однозначно.

Так у Законі України «Про телебачення і радіомовлення» телерадіожурналіст – це штатний або позаштатний творчий працівник телерадіоорганізації, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для розповсюдження [6]. Цей нор-

мативний акт вказує по суті лише на те, що журналіст має певне відношення до організації яку представляє і здійснює свою діяльність професійно. Закон України «Про інформаційні агентства» передбачає поняття журналіст інформаційного агентства, під яким розуміється творчий працівник, який збирає, одержує, створює та готує інформацію для інформаційного агентства і діє від його імені на підставі трудових чи інших договірних відносин з ним або за його уповноваженням [5]. В цьому нормативному документі журналістом може бути не лише особа, яка перебуває у трудових відносинах (штатний працівник) чи інших відносинах (позаштатний працівник), але і у випадках коли інформаційне агентство, як правило таки керівник, уповноважує якусь творчу особу збирати, одержувати, створювати чи готувати інформацію для агентства. Складно погодитись, що ця особа є журналістом або особою що користується такими ж правами що і журналіст, якщо жодного зв'язку з агентством не підтверджується та і про професійність його діяльності також не йдеться.

У Законі України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» зазначається, що журналістом редакції друкованого засобу масової інформації є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації. Також в цьому законі професійна належність журналіста може підтверджуватися документом, виданим професійним об'єднанням журналістів. В більшості цих нормативні актів застосовується термін «професійно» збирає, одержує, створює, готує чи це у якийсь інший спосіб працює з інформацією. Однак, про те як визначити його професійність в цих нормативних документах не йдеться. Натомість у Законі України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» вказано, що журналістом є творчий працівник, який професійно збирає, отримує, створює та готує інформацію для

ЗМІ, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в ЗМІ (в штаті, або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України. Проте, разом із змінами до Державного класифікатора професій повинно було б змін і поняття «журналіст». Відповідно до Державного класифікатора професій, журналісти, редактори та письменники належать до однієї групи, а підгрупа цієї групи передбачає окрім цих професій ще і коментатор, драматург, ведучий програми, літературний співробітник, технічний редактор, редактор з рекламування фільмів та інші. Однак, оператор у класифікатор не попав. Тобто, якщо б'ють репортера то це один склад кримінального правопорушення а якщо оператора то інший, і нарешті якщо б'ють обох відразу за одне і теж – ідеальна сукупність – два різні склади кримінального правопорушення.

Важливим є і те, що виконуючи свої професійні обов'язки недоброякісно, тобто недбало, публікуючи не перевірені факти чи втручаючись в особисте життя людини журналіст у такому випадку, не несе спеціальної відповідальності на відміну від лікаря чи державного службовця, вчинення яким певних діянь пов'язаних з професійною діяльністю є кримінальним правопорушенням. Адже наділений певним особливим статусом щодо кримінально-правової охорони не лише своєї професійної діяльності, але і життя, здоров'я, майна і не лише свого але і близьких родичів, журналісту, водночас не встановлено в КК України певних спеціальних обмежень порушення ним яких становило б окремий склад кримінального правопорушення.

Протягом 2015–2016 років кримінальне законодавство у цій частині зазнало істотних змін. Верховна Рада України прийняла два Закони України: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14.05.2015 [7] та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» від 04.02.2016 [8] на підході ще один – «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення захисту журналістської діяльності» [22],

де знову ж таки пропонуються не однозначні, з точки зору теорії кримінального права, рішення .

Проте мабуть треба працювати на випередження і шукати причини таких дій зі сторони законодавця та ініціаторів цих змін. Серед причин необхідності прийняття таких, екстраординарних заходів, як стверджує О. Марін [12, С. 198–208], ініціатори законопроекту називають невиконання в Україні окремих принципів Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № R (96) 4 «Про захист журналістів за умов конфліктів і тиску» (ухвалена 3 травня 1996 року на 98-1 сесії) [19]. Такими принципами, на думку законодавця, є: держави-члени Ради Європи мають дати вказівки своїм військовим і поліцейським силам надавати журналістам необхідні та достатні захист і допомогу, якщо вони їх потребують, і ставитися до них, як до цивільних осіб (принцип №8); держави-члени Ради Європи повинні розслідувати інциденти з порушенням фізичної недоторканості журналістів, що відбулися в межах їхньої юрисдикції, а також держави-члени Ради Європи мають застосовувати всі необхідні засоби, щоб притягти до відповідальності тих, хто стоїть за цими порушеннями, незалежно від того, планувалися, заохочувалися чи здійснювалися вони особами, які належать до терористичних або інших організацій, особами, які працюють на уряд чи інші органи державної влади, або ж особами, які діють на власний розсуд (принцип №12) [19]. Чи допоможуть запропоновані та прийняті зміни до КК реалізації вказаних принципів, на думку науковця, видно з першого погляду – ні [12, С. 199].

Отже, конструювання нових кримінально-правових норм за допомогою додавання нових статей у КК України, які повинні реагувати на зміни у політичній динаміці держави – це шлях утопічний для застосування кримінально-правових норм, доречі наш законодавець впевнено по ньому крокує, бо створює певний дисбаланс норм виділяючи з загальних спеціальні норми без яких можна обійтись.

Так, ст.3451 КК України «Погроза або насильство щодо журналіста» передбачає відповідальність за погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна, в принципі

стандартний підхід який у КК вже застосовувався і щодо кримінально-правової охорони суддів, народних засідателів чи присяжних, і щодо працівників правоохоронних органів та інших категорій осіб.

Загалом, не поділяючи такий підхід законодавця до вирішення питання про особливі умови кримінально-правової охорони окремої категорії осіб, маю зазначити наступе – законодавець однотипно, тобто в однаковій мірі встановлює покарання за посягання одного виду для усіх категорій осіб. Таким чином, законодавець не робить різниці між посяганням на життя, погрозою вбивства, насильства чи знищення майна між працівником правоохоронного органу, суддею, народним засідателем чи присяжним, захисником або представником особи та журналістом. У зв'язку з цим виникає ряд питань: чому саме ці категорії осіб виділені законодавцем? Чи є ще потреба у такому виділенні інших категорій осіб, які чомусь ще не виділені? Чи можна і варто взагалі виділяти саме в окремі статті КК України норми про кримінально-правову охорону цих категорій осіб?

Спробую відповісти на ці питання лише щодо журналістів.

У ст. 171 КК України законодавець передбачив охорону професійної діяльності журналіста, як особи що може піддаватись незаконному впливу при виконанні своїх професійних обов'язків. Для забезпечення можливості виконувати свої професійні обов'язки журналістові цього видається достатньо. Передбачена кримінальна відповідальність за незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку зі своєю професійною діяльністю; незаконну відмову у доступі журналіста до інформації; незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень; будь яке умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності; вплив на журналіста у будь-якій формі з метою перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків; переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю. Така позиція законодавця виглядає достатньою для забезпечення законної професійної діяльності журналіста.

Водночас, проект закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення захисту журналістської діяльності», про який вже згадувалось вище, пропонує внести зміни до ст.171 КК України, зокрема з частини першої цієї статті вилучити положення про незаконну відмову у доступі журналіста до інформації. Така позиція законотворця є досить дивною, адже це мабуть один з найбільш поширених способів перешкоджання у законній професійній діяльності журналіста. Ще більш дивним це виглядає якщо проаналізувати попередній законопроект, який було знято з розгляду, яким пропонувалось слова та знак «незаконна відмова у доступі журналіста до інформації,» замінити словами та знаками «повторне вчинення порушення, пов'язаного з незаконною відмовою у доступі до інформації, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню,». У пояснювальній записці до цього законопроекту зазначено, що на думку експертів, зазначене порушення зможе ефективніше розглядатися в адміністративному порядку. Однак, для запобігання повторному вчиненню таких порушень буде зберігатися кримінальна відповідальність [21]. Тобто спочатку законотворці пропонують це кримінальне правопорушення перенести до адміністративних, а у кримінальному кодексі передбачити адміністративну преюдицію від якої вже давно відмовились через її не ефективність, а коли це не вдалось вирішили взагалі відмовитись від цієї норми.

Натомість у назву статті запропоновано внести зміни і замість поняття «діяльність журналістів», яке використовується і в інших статтях КК України, зокрема йому дано визначення у примітці до ст.3451КК України, застосовувати поняття «журналістська діяльність». І це не зважаючи на те, що у цьому ж законопроекті пропонується нова редакція примітки до ст.3451КК України. Такий під є не логічним, не системним і не ґрунтовним. Пропонуючи нове поняття перш за все необхідно обґрунтувати його доцільність введення та показати переваги, чи які проблемні (дискусійні) питання воно вирішить. Крім того, пропонуючи замінити вже використовуване поняття на інше потрібно системно проаналізувати доцільність такої заміни і у разі такої потреби за-

мінити його у всіх нормах, щоб застосовувати одне і теж поняття з однаковим змістом і обсягом.

Не дуже логічною є і інша пропозиція авторів цього ж законопроекту, яка стосується внесення змін у ч.2 ст. 3451КК України. Зокрема, після слів «вплив у будь-якій формі» додати слова та знаки «, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій,», така пропозиція порушує логічну структуру побудови кримінально-правової норми, адже застосовувати одночасно в одній нормі загальне поняття «вплив у будь-якій формі» разом з конкретизованим «у тому числі із застосуванням електронних засобів комунікації» є зайвим. Термін «вплив у будь-якій формі» передбачає абсолютно усі можливі варіанти впливу з застосуванням будь яких знарядь чи засобів. Можливо внесення таких змін було б виправдане, якщо вбачалась би якась більша небезпека у застосуванні електронних засобів комунікації і це передбачало б посилення відповідальності через призму кваліфікуючої ознаки. Але тоді це доповнення мало б бути внесене у ч.3 ст. 171КК України.

На відміну від ст. 171 КК України ст.ст. 3451, 3471, 3481, 3491 КК України є скалькованими з таких же кримінально-правових норм, які забезпечують охорону працівників правоохоронних органів, суддів, народних засідателів, присяжних та інших категорій осіб, щодо яких КК України встановив окрему відповідальність за посягання на їх життя, здоров'я, свободу, майно.

Вище вже зазначалось, що на відміну від суддів чи працівників правоохоронних органів журналістам не передбачено в КК України відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків, також не встановлено окремої відповідальності для журналіста за вчинення інших кримінальних проступків, на відміну від суддів чи працівників правоохоронного органу. Таким чином, порушується паритетність у відносинах, коли держава забезпечуючи спеціальний статус кримінально-правової охорони встановлює і певні особливі обмеження для цієї категорії осіб. Такий критерій для виділення окремих категорій осіб, що потребують спеціальної кримінально-правової охорони видається виправданим. Журналіст же, користуючись спеціаль-

ним статусом кримінально-правової охорони, водночас не є спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення.

Щодо доцільності виділення окремих статей у КК України, які передбачають відповідальність за погрозу, посягання на життя чи здоров'я, волю та майно журналіста, то варто розглянути це питання через призму запропонованих змін у вже вказаному вище законопроекті [22].

У ч.2 ст.3451 КК України зазначено, умисне заподіяння журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності. Автори законопроекту пропонують внести зміни до цієї частини та викласти її у такій редакції: «2. Насильство щодо журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності, зокрема застосування фізичної сили, умисне заподіяння журналісту побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень -». Такий підхід видається не припустимим, оскільки конструювання диспозиції статті передбачає певну логіку викладення положень і має бути максимально стислою та конкретною. Звичайно, можна використати загальне поняття «насильство», але тоді не потрібно уточнювати яке ж саме насильство мається на увазі, ну принаймні у цій же частині статті, оскільки і так зрозуміло, що йдеться про усі можливі варіанти прояву насильства, які розписані у інших нормативних документах або у роз'ясненнях обов'язкових до застосування. Таким чином, додаткова вказівка на певний конкретизований вид насильства є зайвим переобтяженням диспозиції статті. Що правда, є і інший підхід, коли законодавець передбачає конкретні види прояву насильства, які зазначені у самому КК України. Такий спосіб законодавчого врегулювання дає можливість більш чітко зрозуміти позицію законодавця і сформулювати конкретні ознаки кримінально-правової норми. Одночасне застосування обох підходів є не виправданим і порушує правила конструювання кримінально-правових норм.

Також необхідно звернути увагу і на примітку до цієї статті. В чинній редакції статті примітка містить визначення поняття «про-

фесійна діяльність журналіста», під якою статтях 171, 34513471, 3481 КК України слід розуміти систематичну діяльність особи, пов'язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет. Статус журналіста або його належність до засобу масової інформації підтверджується редакційним або службовим посвідченням чи іншим документом, виданим засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спільнотою журналістів.

Це визначення дає змогу з'ясувати кого саме КК України відносить до поняття «журналіст» та за якими ознаками його можна визнати.

У законопроекті [22], що пропонується автори відмовляються від раніше визначеного поняття «професійна діяльність журналіста» і пропонують власне розуміння цього поняття, яке відповідно змінює і розуміння поняття «журналіст». Під професійною діяльністю журналіста у статтях 171, 3451 3471, 3481, 3491 КК України слід розуміти діяльність особи, пов'язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет.

Таке спрощення у розумінні поняття «професійна діяльність журналіста» суттєво змінює кримінально-правове розуміння поняття «журналіст». Отже, відповідно до запропонованої примітки будь-яку фізичну особу, навіть якщо вона не журналістом (наприклад, блогер), потрібно визнавати потерпілим у цих складах кримінальних правопорушень. Так позиція видається не припустимою, адже визначення потерпілого під цього кримінального правопорушення буде залежати від того наскільки активно веде особа в інтернеті свою сторінку.

Зазначене в пояснювальній записці обґрунтування про об'єктивні фактори, пов'язані з недосконалістю окремих положень Кримінального кодексу України, спрямованих на захист журна-

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

літської діяльності від кримінальних посягань виглядає м'яко кажучи дивним і вказує на нерозуміння ні принципу побудови кримінально-правових норм і їх дії. Зокрема, в пояснювальній записці йдеться про те, що слідчими органами приділяється забагато уваги наявності або відсутності статусу журналіста, у той час як статті Кримінального кодексу України спрямовані на захист інтересів суспільства в поширенні суспільно важливої інформації, яке здійснюється через законну професійну діяльність журналістів. Саме протиправні дії, спрямовані проти законної професійної діяльності журналістів тягнуть за собою передбачену законом відповідальність, а не посягання на статус журналіста як такий.

З вище наведеного можна зробити наступні висновки: внесені зміни до КК України, щодо передбачення самостійної кримінально-правової охорони життя, здоров'я, волі та майна журналістів не містять паритетних норм встановлення окремої відповідальності журналістів за вчинення ними кримінальних правопорушень; запропоноване у проєкті закону спрощене поняття професійної діяльності журналіста лише ускладнює застосування відповідних норм, робить поняття «журналіст» розмитим і надто широким для фактичної можливості його застосування на практиці; всі зміни в конструюванні диспозицій статей Особливої частини, включаючи і ті, що передбачають відповідальність за посягання на журналіста чи перешкодження у його законній діяльності повинні бути логічними і системними, не порушувати баланс норм у КК України.

1. Буряк К. М. *Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: Дис. ... к.ю.н. ...12.00.08. Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2018. 251 с.*
2. Веприцький Р. С., Гладкова Є. О. *Кримінально-правовий аналіз злочинних посягань на свободу слова та перешкодження професійній діяльності журналістів: науково – методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 68 с.*
3. Газдайка-Василишин І.Б. *Проблемні аспекти кримінально-правового захисту професійної діяльності журналістів//Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукра-*

- їнської науково-практичної конференції, 13 листопада 2015 року. Одеса: ОДУВС, 2015. с. 41-42.
4. Дописувачі Вікіпедії, «Журналіст» Українська Вікіпедія, <https://uk.wikipedia.org/wiki/Журналіст>
  5. Закон України «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 № 74/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр?find=1&text=журналіст#Text>
  6. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 19.11.2022 № 3759-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12?find=1&text=журналіст#Text>
  7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року № 421-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-19#n8>.
  8. Закон України від 4 лютого 2016 року № 993-VIII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-19#n9>
  9. Заєць І.С., Марко С.І. Особливості кримінальної відповідальності за перешкодження професійній діяльності журналістів // Науковий вісник НАВСУ, 2020. № 1 (114). С. 19-30.
  10. Каплій О. В. Посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти журналістів у світлі адаптації законодавства України про діяльність ЗМІ до Європейських стандартів // Новітні кримінально-правові дослідження. Миколаїв, 2016. С. 74–76.
  11. Лихова С. Я. Криміналізація суспільно-небезпечних діянь проти журналістів як приклад порушення принципу структурності кримінального закону. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/16308>.
  12. Марін О. Кримінально-правова охорона журналістів в Україні: рефлексія підходу. Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». 2018. Вип.66. С. 198–208.
  13. Медицький І.Б. Кримінально-правові гарантії професійної діяльності журналіста: зарубіжний досвід. Актуальні питання кримінального права, кримінального процесу та криміналістики (на вшанування пам'яті Ганса Гросса) : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 29 січня 2016 р.). Львів, 2016. С.30-32.
  14. Митрофанов І. І. До розуміння формулювання «кримінально-правове забезпечення охорони професійної діяльності журналіста» // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукраїн-

ської науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року). Київ, 2016. С. 398–403.

15. Овчарук Ю. В. Окремі проблемні питання кримінальної відповідальності за перешкодження законній професійній діяльності журналістів. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. С. 280 – 288.
16. Павликівський В.І. Кримінально-правове забезпечення свободи слова та професійної діяльності журналістів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2017. 39 с.
17. Павликівський В. І. Кримінально-правове забезпечення свободи слова та професійної діяльності журналістів в Україні: монографія. Харків, 2016. 486 с.
18. Поп В.К. Установлений порядок здійснення законної професійної діяльності журналістів як об'єкт кримінально-правової охорони Вісник Асоціації кримінального права України, 2017, № 1(8) с.132-139
19. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів. URL:w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52566
20. Письменський Є.О. Злочини у сфері професійної діяльності журналістів у контексті забезпечення потреб українського суспільства на сучасному етапі його розвитку // Вісник Кримінологічної асоціації України № 1 (12): збірник наукових праць. Харків, 2016. С. 90-103
21. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо вчинення повторного порушення, пов'язаного з незаконною відмовою у доступі до інформації http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71054
22. Проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення захисту журналістської діяльності» (реєстр. № 6443 від 17.12.2021) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=73461
23. Проект Кримінального кодексу України: контрольний текст станом на 14.07.2022року. URL:<https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/07/14/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-14-07-2022.pdf>
24. Шаблистий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони» // Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 2(13). С. 78–85.

25. *Hazdayka-Vasylyshyn I.B., Gapchich V.O., Marin O.K., Romantsova S.V., Sozanskyi T.I. Deprecation of the criminal ban // Journal of Hunan University (Natural Sciences). 2021. Vol. 48. No. 10. URL: <https://johuns.net/index.php/publishing/131.pdf>*

Созанський Т.І. Конструювання диспозицій статей, що забезпечують кримінально-правову охорону журналіста

У цій статті аналізуються норми чинного Кримінального кодексу України, що регулюють суспільні відносини в сфері охорони законної діяльності журналістів, в частині, що стосується конструювання цих кримінально-правових норм.

Визначено коло кримінальних правопорушень, які забезпечують кримінально-правову охорону законної діяльності журналістів. Проведено дослідження положень, що визначають поняття журналіста загалом, та з'ясовано перелік ознак, які виділяються у різних профільних законодавчих актах та зведено їх в єдине кримінально-правове розуміння поняття журналіста як потерпілого у певній категорії кримінальних правопорушень.

Проведено дослідження законопроектів у яких пропонується внесення змін та доповнень до положень чинного кримінально-правового законодавства. Визначено невідповідності поняття що використовуються в законопроекті та чинному законодавстві. Встановлено, що запропоновані зміни до чинного Кримінального Кодексу України не завжди є достатньо обґрунтованими та логічними, подекуди створюють проблеми з однаковим розумінням одного і того ж поняття, що застосовується у різних кримінально-правових нормах. Також розглянуто проблему зі застосуванням поняття «журналіст», яке пропонується значно розширити, відтак втрачається його попередній зміст і практична можливість його застосування. Досліджено, що термін «вплив у будь-якій формі» передбачає абсолютно усі можливі варіанти впливу з застосуванням будь яких знарядь чи засобів, а тому не потребує жодного доповнення або уточнення.

З'ясовано, що в окремих законопроектах запропоновано використовувати юридичні конструкції, не ефективність застосування яких у кримінальному праві доведена як теорією, так і практикою, окрема до таких конструкцій віднесено адміністративну преюдицію.

Проведено загальний аналіз кримінально-правових норм, що забезпечують кримінально-правову охорону журналістів та визначено певні їх подібність до інших суміжних кримінально-правових норм.

Ключові слова: кримінально-правова охорона професійної діяльності журналіста; кримінальні правопорушення проти журналістів; конструювання диспозицій статей проти журналістів.

Sozansky T.I. Construction of dispositions of articles that provide criminal legal protection of the journalist

The article deals with the analysis of the norms of the current Criminal Code of Ukraine, which regulate public relations in the sphere of protection of the legal

activity of journalists, in the part that concerns the construction of these criminal law norms.

The range of criminal offenses that provide criminal legal protection of the legal activity of journalists has been defined. A study of the provisions defining the concept of a journalist in general was carried out, and a list of features that stand out in various specialized legislative acts was clarified and summarized into a single criminal-legal understanding of the concept of a journalist as a victim in a certain category of criminal offenses.

A study of draft laws proposing amendments and additions to the provisions of the current criminal law legislation was conducted. Inconsistencies between the concepts used in the draft law and the current legislation have been identified. It was established that the proposed changes to the current Criminal Code of Ukraine are not always sufficiently justified and logical; somewhere they create problems with the same understanding of the same concept, which is used in different criminal law norms. The problem with the application of the concept of «journalist», which is proposed to be significantly expanded, is also considered, so its previous meaning and the practical possibility of its application are lost. It has been studied that the term «influence in any form» implies absolutely all possible variants of influence with the use of any tools or means, and therefore does not require any addition or clarification.

It has been found that in some draft laws it is proposed to use legal constructions, the effectiveness of which has not been proven in criminal law, both in theory and in practice, and administrative prejudice is separately attributed to such constructions.

A general analysis of criminal legal norms providing criminal legal protection of journalists was conducted, and certain similarities between them and other related criminal legal norms were determined.

Keywords: criminal-legal protection of the journalist's professional activity; criminal offenses against journalists; construction of dispositions of articles against journalists.

Хашев В.Г.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНІ ВБИВСТВА З ОБТЯЖУЮЧИМИ ОБСТАВИНАМИ

УДК 343.6

Постановка проблеми. Життя кожної людини є найвищою соціальною цінністю в нашій державі. Дане положення прямо закріплено у ст.3 Конституції України. Крім того, згідно зі ст.27 Основного Закону України: «Кожна людина має невід'ємне пра-